

Co z tymi odpadami? Komentarz do aktualnego stanu prawnego

W ostatnich dniach media obiegrała informacja, że - pomimo przedłużenia terminu naboru dla gmin chętnych do udziału w procesie wyboru miejsca na nowe składowisko powierzchniowe odpadów promieniotwórczych nisko- i średnioaktywnych krótkożyłowych (NSPOP) do 30 czerwca br. - żadna gmina nie złożyła zgłoszenia. Informował o tym portal CIRE: <https://gospodarka.cire.pl/artykuly/serwis-informacyjny-cire-24/ministerstwo-przemyslu-nadal-nie-ma-gmin-ktore-chcialyby-u-siebie-skladowac-odpady-promieniotworcze>.

Dodatkowo Ministerstwo Przemysłu wskazało, że "Zwiększenie zachęt finansowych nie jest obecnie planowane, ale nie jest wykluczone w przyszłości".

Czy brak zmian legislacyjnych wobec pilnej potrzeby wyboru lokalizacji dla nowego składowiska to słuszna ścieżka?

ŹRÓDŁA PRAWA DOTYCZĄCE GOSPODAROWANIA ODPADAMI PROMIENIOTWÓRCZYMI

Ramy prawne gospodarowania odpadami promieniotwórczymi zawarte są w kilku aktach prawnych zarówno krajowych jak i międzynarodowych. W pierwszej kolejności określa je ustawa z dnia 29 listopada 2000 r. - Prawo atomowe. Na podstawie upoważnienia z art. 57a Prawa atomowego Rada Ministrów wydała rozporządzenie w sprawie odpadów promieniotwórczych i wypalonego paliwa jądrowego. Polska ratyfikowała także Wspólną Konwencję bezpieczeństwa w postępowaniu z wypalonym paliwem jądrowym i bezpieczeństwa w postępowaniu z odpadami promieniotwórczymi z dnia 5 września 1997 r. Gospodarowanie odpadami promieniotwórczymi podlega także dyrektywie Rady 2011/70/Euratom z dnia 19 lipca 2011 r., wdrożonej do prawa krajowego ustawą z dnia 4 kwietnia 2014 r. o zmianie ustawy Prawo atomowe i niektórych innych ustaw. Gospodarowanie odpadami promieniotwórczymi objęte jest również dokumentami strategicznymi przyjętymi uchwałami Rady Ministrów: Polskim Programem Energetyki Jądrowej (PPEJ) oraz Krajowym Planem Zarządzania Odpadami Promieniotwórczymi i Wypalonym Paliwem Jądrowym (Krajowy Plan). Oba akty aktualizowane były ostatnio w 2020 r.

AKTUALNY STATUS

W Polsce funkcjonują Zakład Unieszkodliwiania Odpadów Promieniotwórczych oraz Krajowe Składowisko Odpadów Promieniotwórczych.

Zakład Unieszkodliwiania Odpadów Promieniotwórczych (ZUOP) jest państwowym przedsiębiorstwem użyteczności publicznej z siedzibą w Otwocku-Świerku, powołanym do wykonywania działalności w zakresie postępowania z odpadami promieniotwórczymi i wypalonym paliwem jądrowym, a przede wszystkim do zapewnienia stałej możliwości składowania odpadów promieniotwórczych oraz innych substancji promieniotwórczych i wypalonego paliwa jądrowego. Ponadto ZUOP wykonuje działalność polegającą na odbiorze, transporcie, przechowywaniu i składowaniu materiałów jądrowych, źródeł promieniotwórczych oraz innych substancji promieniotwórczych, a także działalność o charakterze edukacyjnym, informacyjnym i szkoleniowym. ZUOP eksploatuje obiekty w Świerku i Różanie. Działalność ZUOP jest ściśle regulowana przepisami Prawa atomowego.

Krajowe Składowisko Odpadów Promieniotwórczych (KSOP) znajduje się w Różanie. KSOP zostało uruchomione w 1961 roku. KSOP przeznaczony jest przede wszystkim do składowania niskoaktywnych i średnioaktywnych odpadów promieniotwórczych. Jest to jedyny tego typu obiekt w Polsce, a jego pojemność jest ograniczona. Nie jest informacją nową, że możliwości składowania w Różanie się wyczerpują.

Właśnie z tej przyczyny zgodnie z Krajowym Planem założono budowę Nowego Składowiska Powierzchniowego Odpadów Promieniotwórczych (NSPOP). Podobnie jak KSOP, NSPOP ma być przeznaczone do składowania odpadów o niskiej i średniej aktywności. Nie będzie przy tym służyło do przechowywania wypalonego paliwa jądrowego. Jego uruchomienie umożliwi zamknięcie KSOP – Krajowy Plan zakłada zamknięcie w latach 2038-2040, ale nie wcześniej niż zostanie uruchomiony NSPOP. Uruchomienie nowego składowiska planowane jest na około 2033 rok. Jednak lokalizacja NSPOP – jak wiadomo – nie została wciąż wybrana, chociaż Krajowy Plan zakładał dokonanie wyboru w 2022 roku.

CO TERAZ? PRZYCZYNY PRAWNE BRAKU ZAINTERESOWANIA GMIN NABOREM

Pierwszy termin zgłoszeń w ramach naboru ogłoszonego przez MKiŚ upływał 15 listopada 2023 r. Z uwagi na brak zgłoszeń został on przedłużony do 30 czerwca 2024 r. Sytuacja z brakiem zgłoszeń się powtórzyła. To pozwala postawić pytanie o przyczyny braku zainteresowania gmin zlokalizowaniem u siebie takiej inwestycji.

W naszym przekonaniu niewystarczający system zachęt może być jednym z powodów takiego stanu rzeczy. Art. 57 ust. 1 pr. atom. przewiduje dla gminy, w której zlokalizowane jest składowisko, coroczną opłatę z budżetu państwa, płaconą w kwartalnych ratach, w wysokości 400% dochodów z tytułu podatku od nieruchomości znajdujących się na terenie gminy, uzyskanych w roku poprzednim, jednak nie więcej niż 10,5 mln zł. Tak określony odgórnie i arbitralnie limit 10,5 mln zł może być niewystarczający, aby zachęcić potencjalną gminę do zgłoszenia swojej kandydatury. Gmina Różan, gdzie znajduje się KSOP, otrzymuje corocznie maksymalną kwotę – w jej przypadku 400% dochodu z podatku od nieruchomości położonych na terenie gminy, osiągniętego w poprzednim roku, przekracza wskazany w ustawie limit.

Jak kształtowała się ta regulacja na przestrzeni lat? Po pierwsze, gdy obowiązywała poprzednia ustawa (ustawa z 10 kwietnia 1986 r. – ustawa - Prawo atomowe), opłata dla gminy wynosiła 200% dochodów z podatku od nieruchomości. Następnie, po wejściu w życie aktualnie obowiązującej ustawy, opłata została podwyższona do 400% dochodów z podatku od nieruchomości. Górny limit został wprowadzony po raz pierwszy w 2005 r. na poziomie 8,55 mln zł. Następnie podniesiono go do 10,5 mln, jednak brak jest uzasadnienia, co stanowiło podstawy wskazania tej właśnie kwoty. Propozycja została wprowadzona dopiero na późniejszym etapie prac legislacyjnych, kiedy projekt ustawy był już przedmiotem prac w Sejmie. Kiedy projekt był jeszcze na etapie konsultacji społecznych, burmistrz Różana wystąpił o usunięcie maksymalnej kwoty z art. 57 ust. 1 pr. atom., wskazując na niechęć inwestorów do angażowania środków w tej lokalizacji, co skutkuje słabszym rozwojem gospodarczym.

Gospodarowanie odpadami promieniotwórczymi jest nieodłącznym elementem pokojowego wykorzystania energii jądrowej. W związku z planowaną budową co najmniej jednej elektrowni jądrowej i wzrostem ilości odpadów promieniotwórczych, Polska – aby móc bezpiecznie rozwijać program energetyki jądrowej - stoi w tym zakresie przed nowymi wyzwaniami, a planom tym musi towarzyszyć także spójna koncepcja gospodarowania odpadami promieniotwórczymi. Wybór lokalizacji NSPOP to jedno z kluczowych wyzwań. Dla skutecznego rozwiązania tego wyzwania, rozważona powinna być interwencja ustawodawcza w zakresie wysokości opłaty dla gminy, w której zlokalizowane jest składowisko.

Pierwotnie tekst ukazał się: CIRE, 31.07.2024 r.